

บทที่ 3

การจัดเก็บภาษีสรรพากร

3.1 บทบาทและหน้าที่ของกรมสรรพากร

(กรมสรรพากร . คณะอนุกรรมการจัดทำหลักสูตรความรู้พื้นฐานทั่วไปข้าราชการบรรจุใหม่ , 2544 : ตอนที่ 1 หน้า 2 - 3)

กรมสรรพากรเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2458 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่จัดเก็บภาษีเพื่อเป็นรายได้ให้แก่รัฐบาล โดยมีสัดส่วนการจัดเก็บภาษีมากกว่าร้อยละ 50 ของรายได้จากภาษีอากรทั้งสิ้นของรัฐ ภาษีที่จัดเก็บเป็นภาษีจากฐานรายได้และฐานการบริโภคสินค้าหรือบริการทั่วไป โดยแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลรัษฎากรและพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปีโตร้อยปี พ.ศ. 2514 ดังนี้คือ

1. ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
2. ภาษีเงินได้นิติบุคคล
3. ภาษีมูลค่าเพิ่ม
4. ภาษีธุรกิจเฉพาะ
5. อากรแสตมป์
6. ภาษีเงินได้ปีโตร้อยปี

ในอดีต กรมสรรพากรเคยมีหน้าที่จัดเก็บภาษีประเภทอื่น ๆ อีก เช่น ภาษีการค้า ภาษีมรดก ภาษีการเดินทางออกนอกราชอาณาจักร ฯลฯ แต่ปัจจุบันได้ยกเลิกไป ในขณะที่ภาษีบางประเภทได้อโอนความรับผิดชอบไปให้หน่วยงานอื่น เช่น อากรรั้งนกอีแอ่น ซึ่งจัดเก็บตามพระราชบัญญัติอากรรั้งนกอีแอ่น พ.ศ. 2482 เป็นต้น

นอกจากบทบาทและหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีเพื่อเป็นรายได้ให้แก่รัฐแล้ว กรมสรรพากรยังมีบทบาทเป็นเครื่องมือทางด้านนโยบายการคลังของรัฐในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งยังปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในด้านต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงการคลังอีกด้วย

3.2 กระบวนการกำหนดเป้าหมายการจัดเก็บภาษี

สำหรับการจัดเก็บภาษีเพื่อเป็นรายได้ให้รัฐ กรมสรรพากรจะรับผิดชอบดำเนินการจัดเก็บภาษีให้เงินไปตามกรอบเป้าหมายที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงการคลัง ซึ่งกระทรวงการคลังจะทำการพยากรณ์รายได้ภาษีอากรเพื่อใช้ในการจัดทำเอกสารงบประมาณของรัฐบาลภายในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี โดยเป็นการประชุมร่วมกันของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลังและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ คือ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กรมสรรพากร กรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมบัญชีกลาง สำนักงานงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทย

ในด้านวิธีการพยากรณ์รายได้ที่นิยมใช้กันในประเทศต่าง ๆ มีอยู่ 2 ลักษณะคือการพยากรณ์รายได้ที่ไม่ขึ้นอยู่กับตัวแปรทางเศรษฐกิจ และการพยากรณ์รายได้ที่ขึ้นอยู่กับตัวแปรทางเศรษฐกิจ สำหรับของประเทศไทย ส่วนใหญ่กระทรวงการคลังจะใช้วิธีการพยากรณ์รายได้ที่ขึ้นอยู่กับตัวแปรทางเศรษฐกิจ เช่น ค่าความยืดหยุ่นของภาษี อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ การขยายตัวของการลงทุนภาคเอกชน การขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะการส่งออก โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำหนดว่าตัวแปรใดเป็นตัวแปรสำคัญทางเศรษฐกิจ คือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทย แต่ในปัจจุบัน สำนักงานเศรษฐกิจการคลังได้พัฒนาวิธีการพยากรณ์รายได้โดยการสร้างแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคสำหรับการพยากรณ์ผลกระทบของตัวแปรเศรษฐกิจต่อระบบเศรษฐกิจและรายได้รัฐบาล และสร้าง Micro – Simulation Model สำหรับการพยากรณ์รายได้จากภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (พิพัฒน์ ชันทอง และ ชื่นชม ทองเย็น , 2543 : 63 – 72)

เมื่อกรมสรรพากรได้รับกรอบเป้าหมายการจัดเก็บภาษีจากกระทรวงการคลังแล้วจะนำเป้าหมายดังกล่าวไปจัดสรรเป็นเป้าหมายการจัดเก็บภาษีให้แก่หน่วยงานจัดเก็บภาษีสรรพากรของจังหวัดต่าง ๆ ต่อไป โดยการพิจารณาจากผลการจัดเก็บภาษีในอดีตของแต่ละจังหวัด เช่น ผลการจัดเก็บภาษีของ 3 ปีงบประมาณที่ผ่านมา ประกอบกับอัตราการขยายตัวของ GDP และปรับปรุงเพิ่มลดด้วยตัวเลขภาษีที่มีผลกระทบต่อผลการจัดเก็บภาษีที่ผ่านมา อันจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของฐานภาษีในอนาคต เช่น มีธุรกิจขนาดใหญ่ซึ่งเป็นหน่วยภาษีใหม่เกิดขึ้นในจังหวัด หรือมีธุรกิจย้ายการผลิตการลงทุนมาจากจังหวัดอื่น เป็นต้น ซึ่งการกำหนดเป้าหมายจัดเก็บภาษีนี้อาจจะแยกรายละเอียดตามประเภทภาษีที่จัดเก็บด้วย

3.3 วัตถุประสงค์หลักและแนวทางการดำเนินงาน

(กรมสรรพากร . คณะอนุกรรมการจัดทำหลักสูตรความรู้พื้นฐานทั่วไปข้าราชการบรรจุใหม่ , 2544 : ตอนที่ 1 หน้า 3)

ในการทำหน้าที่จัดเก็บภาษี กรมสรรพากรมีหน้าที่ต้องบริหารจัดการเก็บให้เป็นไปตามเป้าหมายของรัฐบาลโดยต้องยึดถือหลักของความถูกต้องแน่นอน มีความสะดวกและประหยัด ในขณะเดียวกันก็ต้องมีประสิทธิภาพ สามารถทำรายได้ให้แก่รัฐด้วยต้นทุนการจัดเก็บที่ต่ำพร้อมทั้งสามารถสร้างความเป็นธรรมและความยอมรับอันจะทำให้ผู้เสียภาษีมีความสมัครใจในการเสียภาษีโดยไม่พยายามหลบเลี่ยงหรือหนีภาษี เพื่อการบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ดังกล่าว กรมสรรพากรจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักและแนวทางการดำเนินงานไว้เพื่อเป็นกรอบและทิศทางการบริหารงาน ดังนี้

- วัตถุประสงค์หลัก

1. จัดเก็บภาษีในระดับที่เหมาะสมและทั่วถึง ด้วยค่าใช้จ่ายที่ต่ำทั้งของกรมสรรพากรและผู้เสียภาษี
2. มุ่งพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยให้แข่งขันกับต่างประเทศ
3. สร้างความเข้าใจของผู้เสียภาษีให้เห็นว่าผู้อื่นเสียภาษีถูกต้องครบถ้วน
4. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ มีประสิทธิภาพ และเที่ยงธรรม

- แนวทางการดำเนินงาน

1. ให้บริการที่ดีแก่ผู้เสียภาษีด้วยความสมัครใจ
2. ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เสียภาษี เพื่อให้เกิดความสมัครใจในการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบในระดับสูงสุด
3. ให้คำแนะนำถึงสิทธิและความรับผิดชอบในการเสียภาษี
4. ให้ทราบขอบเขตของการปฏิบัติตามกฎหมาย และผลของการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย
5. ให้มีการดำเนินการที่จำเป็นเพื่อให้มีการบริหารงานและการจัดเก็บที่เหมาะสม
6. หาวิธีการที่ทันสมัยมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.4 โครงสร้างองค์กร

3.4.1 โครงสร้างการบริหาร : กรมสรรพากรมีการจัดแบ่งส่วนราชการในปัจจุบัน ซึ่งเป็นโครงสร้างที่เริ่มเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2539 ดังนี้ (กรมสรรพากร . คณะอนุกรรมการจัดทำหลักสูตรความรู้พื้นฐานทั่วไปข้าราชการบรรจุใหม่ , 2544 : ตอนที่ 1 หน้า 6- 10)

1. การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยหน่วยงานระดับสำนัก สำนักงานสรรพากรภาค กองหรือหน่วยงานระดับกอง และสำนักงานภาษีสรรพากรพื้นที่
 2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยสำนักงานสรรพากรจังหวัดหรือจังหวัด (สาขา) สำนักงานสรรพากรเขตหรือเขต (สาขา) สำนักงานสรรพากรอำเภอหรืออำเภอ (สาขา) หรือกิ่งอำเภอ
- โดยมีคณะผู้บริหารระดับสูงประกอบด้วยอธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด, ที่ปรึกษาด้านประสิทธิภาพ และรองอธิบดี

3.4.2 หน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน

1. การบริหารราชการส่วนกลาง มีหน้าที่หลักในด้านการกำหนดแนวนโยบายและแผนการจัดเก็บภาษี ออกกฎหมายและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ควบคุมติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยปฏิบัติจัดเก็บต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมาย สนับสนุนด้านงบประมาณบุคลากร ตลอดจนเครื่องมืออุปกรณ์ และส่งเสริมสวัสดิการต่าง ๆ ที่จะผลักดันให้การปฏิบัติงานจัดเก็บภาษีของแต่ละหน่วยงานเป็นไปตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

ในอดีต การแบ่งส่วนราชการส่วนกลางเคยมีการจัดหน้าที่งานรับผิดชอบโดยแบ่งงานตามประเภทภาษี ต่อมาได้มีการปรับปรุงให้มีการแบ่งงานตามกระบวนการเพื่อให้มีความถนัดในหน้าที่เฉพาะด้าน ในปัจจุบันได้กระจายอำนาจโดยตั้งสำนักงานสรรพากรภาค ซึ่งคล้ายกรมสรรพากรย่อย ๆ เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลหน่วยปฏิบัติในแต่ละภูมิภาค สำหรับในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นแหล่งเศรษฐกิจสำคัญของประเทศและมีผู้ประกอบการหนาแน่น ได้ตั้งหน่วยปฏิบัติจัดเก็บภาษีเรียกว่า สำนักงานภาษีสรรพากรพื้นที่ (สพท.) ซึ่งมีฐานะเทียบเท่าสำนักงานสรรพากรจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ติดตามดูแลการจัดเก็บภาษีและให้บริการผู้เสียภาษีในแต่ละท้องที่ที่รับผิดชอบอย่างทั่วถึงและใกล้ชิด

2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค เป็นหน่วยงานสรรพากรระดับจังหวัดและระดับอำเภอเช่นเดียวกับส่วนราชการอื่น ๆ แต่ในกรณีที่เมืองหรือจังหวัดที่มีความหนาแน่นทาง

เศรษฐกิจสูง ได้แบ่งหน่วยงานเพิ่มขึ้นเป็นสำนักงานสรรพากรจังหวัด (สาขา) หรือ สำนักงานสรรพากรอำเภอ (สาขา) โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบ คือ

- สำนักงานสรรพากรจังหวัด หรือจังหวัด (สาขา) มีหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบภาษี การตรวจปฏิบัติการ การเร่งรัดภาษีอากรค้าง การกรรมวิธีแบบแสดงรายการภาษี การพิจารณาคืนเงินภาษี และงานบริการอื่นๆ แก่ผู้เสียภาษีในท้องที่ที่รับผิดชอบ
- สำนักงานสรรพากรเขต เขต (สาขา) อำเภอ อำเภอ (สาขา) หรือกิ่งอำเภอ มีหน้าที่เกี่ยวกับการรับชำระภาษี การคืนเงินภาษี การสำรวจ และงานบริการอื่นๆ แก่ผู้เสียภาษีในท้องที่ที่รับผิดชอบ

3.4.3 อัตรากำลัง ในปีงบประมาณ 2544 มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ดังนี้

	ส่วนกลาง	ส่วนภูมิภาค	รวม
ข้าราชการ	5,353 คน	10,520 คน	15,873 คน
ลูกจ้าง	2,329 คน	3,173 คน	5,502 คน
รวม	7,682 คน	13,693 คน	21,375 คน

3.5 ระบบการจัดเก็บภาษี

3.5.1 เกี่ยวกับผู้เสียภาษี (ความรู้เรื่องภาษี , [ออนไลน์]. 14 มิ.ย. 2545)

1. ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเสียภาษี : ภาษีอากรที่จัดเก็บแต่ละประเภทกำหนดสถานะผู้มีหน้าที่เสียภาษีและวิธีการเสียภาษีแตกต่างกันแล้วแต่กรณี ภาษีที่จัดเก็บจากรายได้จะครอบคลุมผู้มีรายได้ที่เป็นบุคคลธรรมดา คณะบุคคล และนิติบุคคลประเภทต่าง ๆ โดยมีหน้าที่เสียภาษีเงินได้แตกต่างกันไป เช่น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จัดเก็บจากผู้มีรายได้ที่เป็นบุคคลทั่วไป และหน่วยภาษีที่กำหนดไว้เป็นพิเศษ สำหรับภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีเงินได้ปิโตรเลียมจัดเก็บจากนิติบุคคลที่มีรายได้ เป็นต้น นอกจากนี้จากภาษีที่จัดเก็บจากรายได้แล้ว ยังมีภาษีบางประเภทที่จัดเก็บจากการบริโภคสินค้าและบริการ ได้แก่ ภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีธุรกิจเฉพาะ โดยจัดเก็บจากผู้ประกอบการธุรกิจการค้าซึ่งสามารถผลักภาระภาษีไปให้แก่ผู้บริโภคได้ นอกจากนี้ ผู้กระทำตราสารบางประเภทอาจอยู่ในข่ายต้องเสียภาษีที่เรียกว่า อากรแสตมป์ อีกด้วย

สำหรับการเข้าสู่ระบบของกรมสรรพากรเพื่อใช้ติดต่อเสียภาษีอากรทุกประเภท ผู้เสียภาษีจะต้องขอมีเลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากร เนื่องจากกรมสรรพากรมีการบริหารจัดการ

เก็บโดยใช้คอมพิวเตอร์ในการบริหารข้อมูล และหากเป็นการประกอบกิจการขายสินค้าหรือให้บริการที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีธุรกิจเฉพาะ กฎหมายยังกำหนดให้ผู้ประกอบการมีหน้าที่จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีธุรกิจเฉพาะด้วย

2. สิทธิของผู้เสียภาษี : ผู้มีหน้าที่เสียภาษีมีสิทธิตามกฎหมายโดยสรุป ดังนี้

2.1 การผ่อนชำระภาษี ได้แก่

- ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ตามแบบ ภ.ง.ด. 90 และ ภ.ง.ด. 91 ที่ยื่นภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด และมีจำนวนเงินภาษีที่ต้องชำระเกินกว่า 3,000 บาท สามารถแบ่งจ่ายงวดละเท่า ๆ กันไม่เกิน 3 งวด โดยไม่ต้องเสียเงินเพิ่ม
- ภาษีอากรค้างชำระประเภทต่าง ๆ สามารถยื่นคำร้องขอผ่อนชำระได้ โดยจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ระเบียบการผ่อนชำระของกรมสรรพากร

2.2 การยื่นอุทธรณ์คัดค้านการประเมินภาษี : กรณีที่ผู้เสียภาษีถูกประเมินเรียกเก็บภาษี หากไม่เห็นด้วยกับการประเมินของเจ้าพนักงานประเมิน ผู้เสียภาษีมีสิทธิยื่นอุทธรณ์การประเมินเป็นหนังสือ (แบบ ภ.ส.6) ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันได้รับหนังสือแจ้งการประเมิน และหากได้รับคำวินิจฉัยอุทธรณ์แล้วยังไม่เห็นด้วย ก็มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลภาษีอากรได้ภายใน 30 วัน นับแต่ได้รับคำวินิจฉัยอุทธรณ์จากคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ หากไม่ได้ใช้สิทธิอุทธรณ์ภายในกำหนดเวลา ผู้เสียภาษีจะไม่มีสิทธิอุทธรณ์ใดๆ และต้องชำระภาษีพร้อมทั้งเบี้ยปรับและเงินเพิ่มตามการประเมินให้ครบถ้วน

2.3 ขอบเขตการชำระภาษีอากรโดยจัดให้มีหลักประกันการชำระหนี้ภาษีอากรค้าง : การใช้สิทธิอุทธรณ์คัดค้านการประเมินไม่เป็นเหตุให้หยุดการชำระภาษี ผู้เสียภาษีที่ได้รับหนังสือแจ้งการประเมินมีหน้าที่ต้องชำระภาษีภายในกำหนดเวลาที่แจ้งไว้ในหนังสือแจ้งการประเมินนั้น แต่หากต้องการรอคำวินิจฉัยอุทธรณ์หรือคำพิพากษา ผู้เสียภาษีมีสิทธิยื่นคำร้องขอหยุดการชำระภาษีโดยจัดให้มีหลักประกันการชำระหนี้ภาษีอากรด้วยหลักทรัพย์ต่าง ๆ โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามระเบียบของกรมสรรพากร

2.4 ขอดหรือลดเบี้ยปรับและเงินเพิ่มภาษีอากร : ผู้เสียภาษีที่มีหน้าที่ยื่นแบบฯ จะต้องยื่นแบบฯ และชำระภาษีอากรให้ครบถ้วนภายในกำหนดเวลาของกฎหมาย หากมิได้ยื่นแบบฯ หรือชำระภาษีภายในกำหนดเวลาจะต้องรับผิดชอบเบี้ยปรับและเงินเพิ่มตามกฎหมายนอกเหนือจากเงินภาษีที่จะต้องชำระ อย่างไรก็ตาม หากการกระทำความผิดมีเหตุอันควรผ่อนผัน ผู้เสียภาษีอาจมีคำร้องเป็นหนังสือขอดหรือลดเบี้ยปรับและอาจได้รับการพิจารณาขอดหรือลดเบี้ยปรับให้ได้ตามหลักเกณฑ์ที่กรมสรรพากรกำหนดไว้ แต่สำหรับเงินเพิ่ม

ไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจเจ้าพนักงาน ฯ คงหรือลดให้ได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่ยกเว้นโดยมติให้ขยายกำหนดเวลาชำระหรือนำส่งภาษี และได้มีการชำระหรือนำส่งภาษีภายในกำหนดเวลาที่ขยายให้แล้ว เงินเพิ่มจะลดลงเหลือเพียงกึ่งหนึ่ง

2.5 ขอคัดเอกสารหรือขอสำเนาเอกสาร : ผู้เสียภาษีมียสิทธิขอคัดเอกสารหรือขอสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเสียภาษีของตนเองได้ เช่น ขอคัดสำเนาแบบแสดงรายการภาษีของตนเอง หรือใบเสร็จรับเงินค่าภาษีแต่ละประเภทที่เป็นของตนเอง เป็นต้น

3. หน้าที่ของผู้เสียภาษี : ผู้เสียภาษียมีหน้าที่ตามกฎหมายโดยสรุป ดังนี้

3.1 ขอมีเลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากรและจดทะเบียนภาษีตามที่กฎหมายกำหนดแล้วแต่กรณี หากในเวลาต่อมามีการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญจะต้องแจ้งแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้อง

3.2 ยื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษีที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องและครบถ้วน

3.3 จัดทำเอกสารหลักฐานและบัญชีใด ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ ใบรับ ใบส่งของ ใบกำกับภาษี บัญชีรายได้-รายจ่าย งบการเงิน บัญชีพิเศษ ฯลฯ แล้วแต่กรณี

3.4 ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานเมื่อได้รับหนังสือเชิญพบ หรือหนังสือขอให้ยื่นเอกสารหรือหลักฐานใด ๆ เพื่อประกอบในการเสียภาษีอากร ตลอดจนปฏิบัติตามหมายเรียกของเจ้าพนักงาน

3.5 ชำระภาษีตามการประเมินของเจ้าพนักงานประเมินภายในกำหนดเวลา หากมิได้ชำระภาษีหรือชำระไว้ไม่ครบถ้วน เจ้าพนักงานมีสิทธิยึด อาศัย และขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากร เพื่อนำไปชำระหนี้ได้โดยไม่ต้องฟ้องศาล

3.6 การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร นอกจากต้องรับผิดทางแพ่งแล้ว ยังต้องรับผิดทางอาญาอีกด้วย

3.5.2 การบริหารจัดการเก็บภาษี

(กรมสรรพากร . คณะอนุกรรมการจัดทำหลักสูตรความรู้พื้นฐานทั่วไปข้าราชการบรรจุใหม่ , 2544 : ตอนที่ 2 หน้า 1 - 4)

ก. กระบวนการจัดเก็บภาษี : มีขั้นตอนดังนี้

1. รับชำระภาษี : ภาษีที่กรมสรรพากรจัดเก็บในปัจจุบันเป็นภาษีภายใต้ระบบการประเมินตนเอง โดยผู้มีหน้าที่เสียภาษีเป็นผู้ยื่นรายการเสียภาษีด้วยแบบแสดงรายการเพื่อชำระภาษีประเภทต่างๆตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับภาษีแต่ละประเภท

2. **สำรวจ - ขยายฐานภาษี :** โดยการออกสำรวจข้อมูลการประกอบการ และการมีเงินได้ ณ สถานประกอบการภายในท้องที่ที่รับผิดชอบ เพื่อขยายฐานภาษีโดยการเพิ่มจำนวนรายผู้เสียภาษีรายใหม่ให้เข้าสู่ระบบให้มากขึ้น และให้ผู้เสียภาษีรายเก่าชำระภาษีเป็นไปตามข้อเท็จจริง

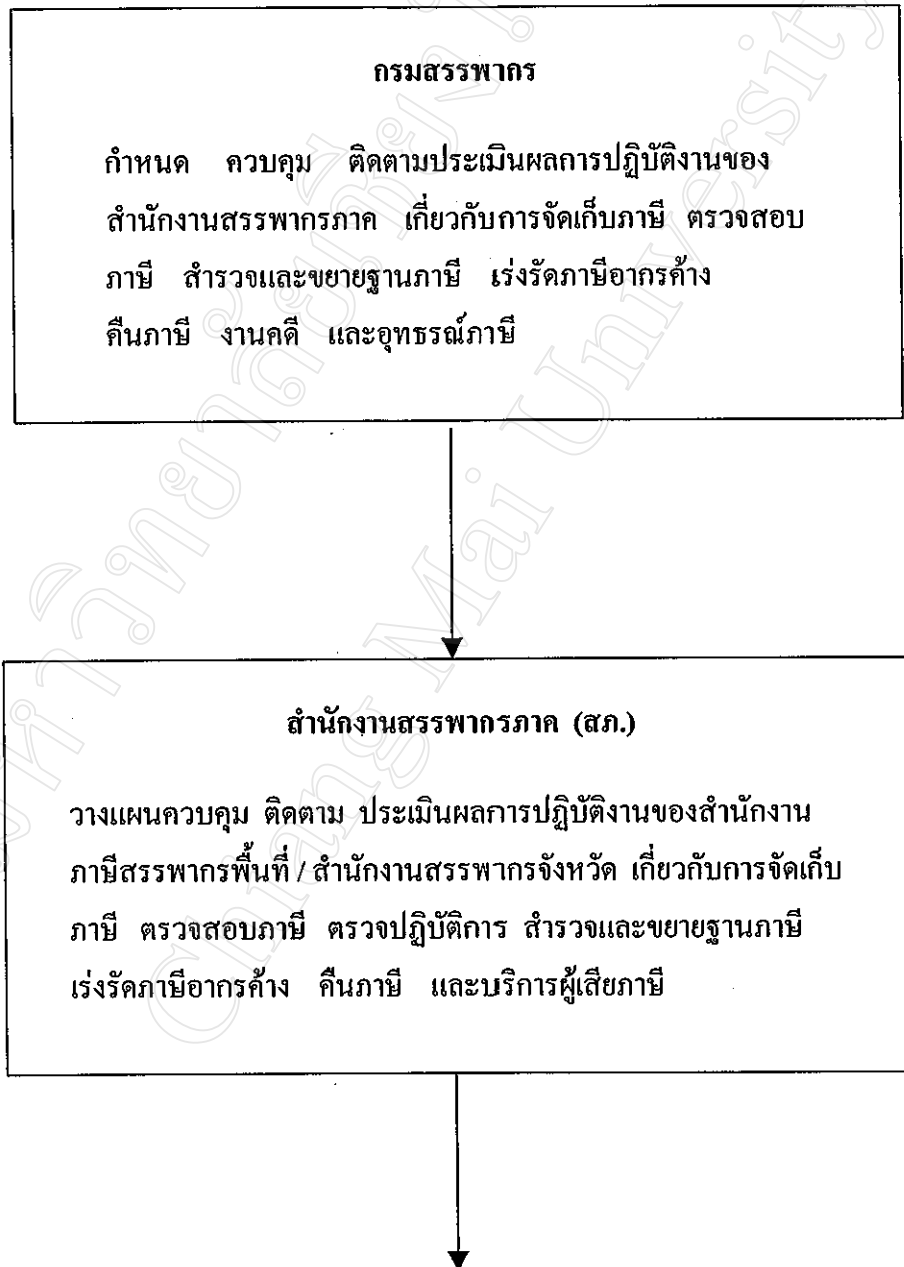
3. **ตรวจสอบภาษี :** จากแบบแสดงรายการภาษีที่ผู้เสียภาษียื่นไว้แล้ว เจ้าพนักงานจะติดตามตรวจสอบว่ารายการที่ยื่นไว้ถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ โดยการตรวจสอบเอกสารหลักฐานและบัญชีที่ต้องจัดทำตามกฎหมาย รวมทั้งการปฏิบัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หากไม่ถูกต้องครบถ้วนจะทำการประเมินเรียกเก็บภาษีพร้อมทั้งเบี้ยปรับและหรือเงินเพิ่มตามประเภทภาษี ซึ่งถือเป็นโทษทางแพ่ง และหากปรากฏข้อเท็จจริงว่าการเสียภาษีไม่ถูกต้องนั้น มาจากเจตนาหลีกเลี่ยงภาษี ก็อาจดำเนินคดีอาญาอีกด้วย

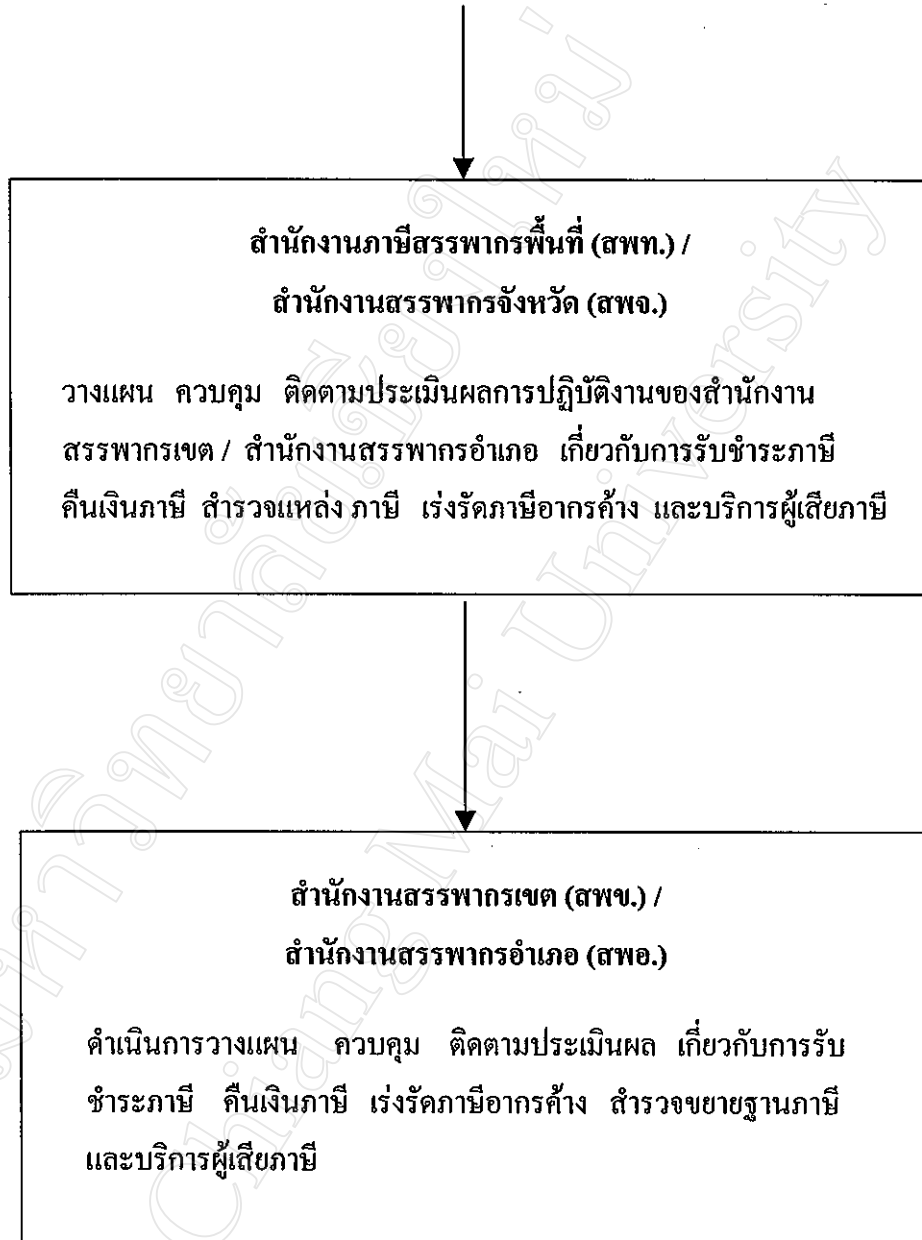
4. **เร่งรัดภาษีอากรค้าง :** สำหรับภาษีที่ถูกประเมินเรียกเก็บ ผู้เสียภาษีมีหน้าที่ต้องชำระภายในกำหนดเวลา หากผู้เสียภาษีไม่ชำระให้ครบถ้วนตามหนังสือแจ้งประเมินนั้น ผู้เสียภาษีจะมีหนี้ภาษีอากรค้างชำระต่อกรมสรรพากร ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่เร่งรัดภาษีอากรค้างจะดำเนินการติดตามตามกระบวนการของกฎหมาย ซึ่งกรมสรรพากรมีอำนาจบังคับชำระหนี้ด้วยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างได้โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจศาลสั่งบังคับคดีแต่อย่างใด

5. **อุทธรณ์ภาษีอากร :** ในกรณีที่ผู้เสียภาษีได้รับหนังสือแจ้งประเมินภาษีเพิ่มเติมแล้ว หากไม่เห็นด้วยกับการประเมินก็มีสิทธิที่จะอุทธรณ์การประเมินได้ดังที่กล่าวแล้วตาม 2.2 ทำให้เรื่องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ ซึ่งอาจจะมีผลให้ยกเลิกการประเมินหรือออกภาษีที่ประเมินอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ก็ได้ โดยจะได้รับแจ้งคำวินิจฉัยอุทธรณ์ให้ทราบเป็นหนังสือ หากผู้อุทธรณ์ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ฯ และประสงค์จะคัดค้านก็กระทำได้โดยอุทธรณ์คำวินิจฉัยอุทธรณ์ต่อศาลภาษีอากรกลางต่อไป ทั้งนี้ การอุทธรณ์ภาษีไม่เป็นการทุเลาการชำระภาษี ผู้เสียภาษียังคงมีหน้าที่ต้องชำระภาษีอากรค้างตามกำหนดเวลา เว้นแต่ได้มีการขอทุเลาการชำระภาษีตามระเบียบ

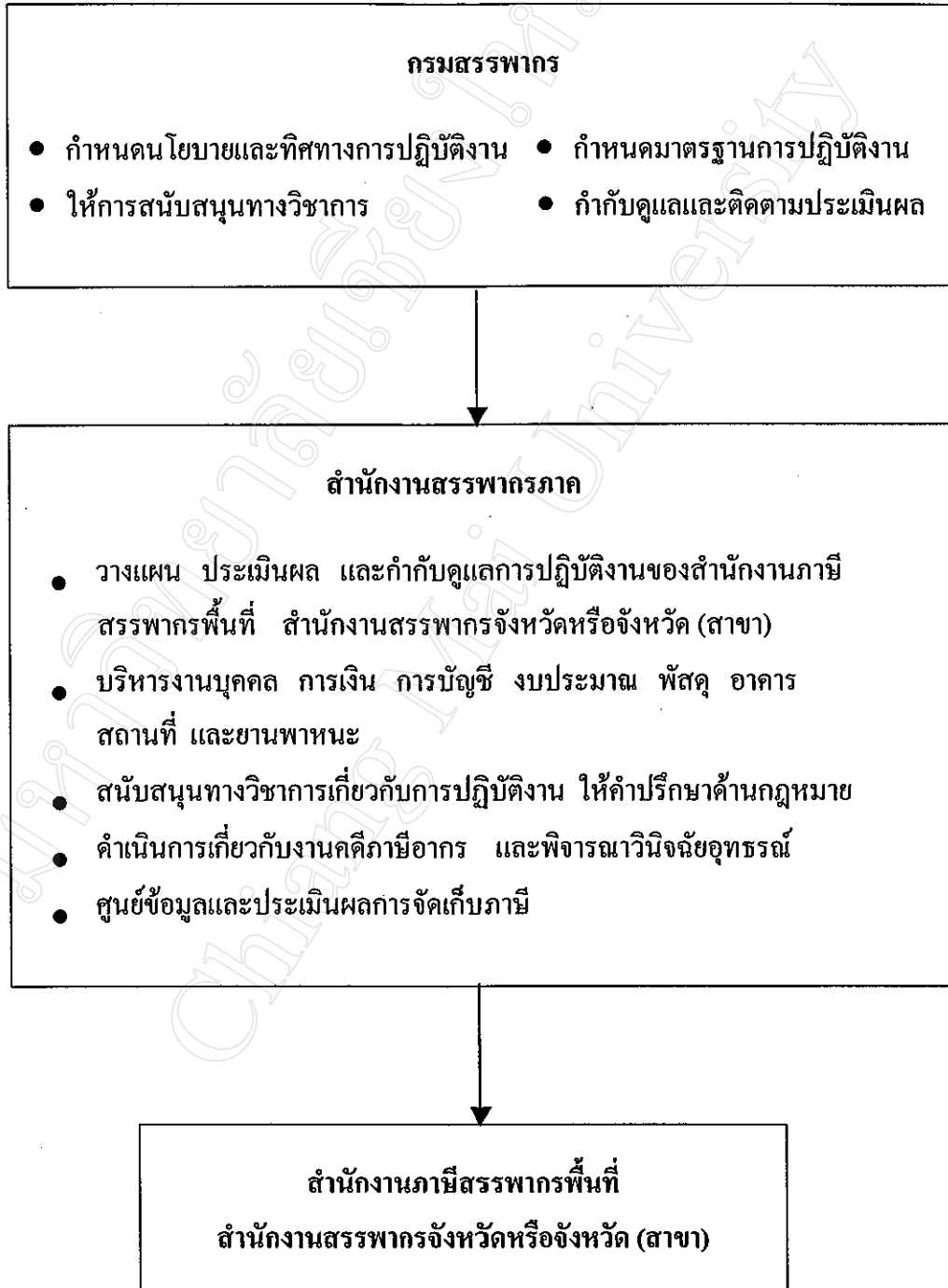
6. **ดำเนินคดีภาษีอากร** เพื่อขอให้ชำระภาษีอากรค้าง หรือขอให้ล้มละลาย ในกรณีที่เข้าหลักเกณฑ์ฟ้องคดีล้มละลาย เพื่อการจำหน่ายหนี้ภาษีอากรที่ค้างชำระ หรือดำเนินการร้องขอต่อศาลให้ฟื้นฟูกิจการผู้ค้างภาษีอากร นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในขั้นตอนอื่น ๆ ทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา และคดีปกครอง

ข. กระบวนการควบคุมการจัดเก็บภาษี มีการควบคุมตามลำดับชั้น ดังนี้

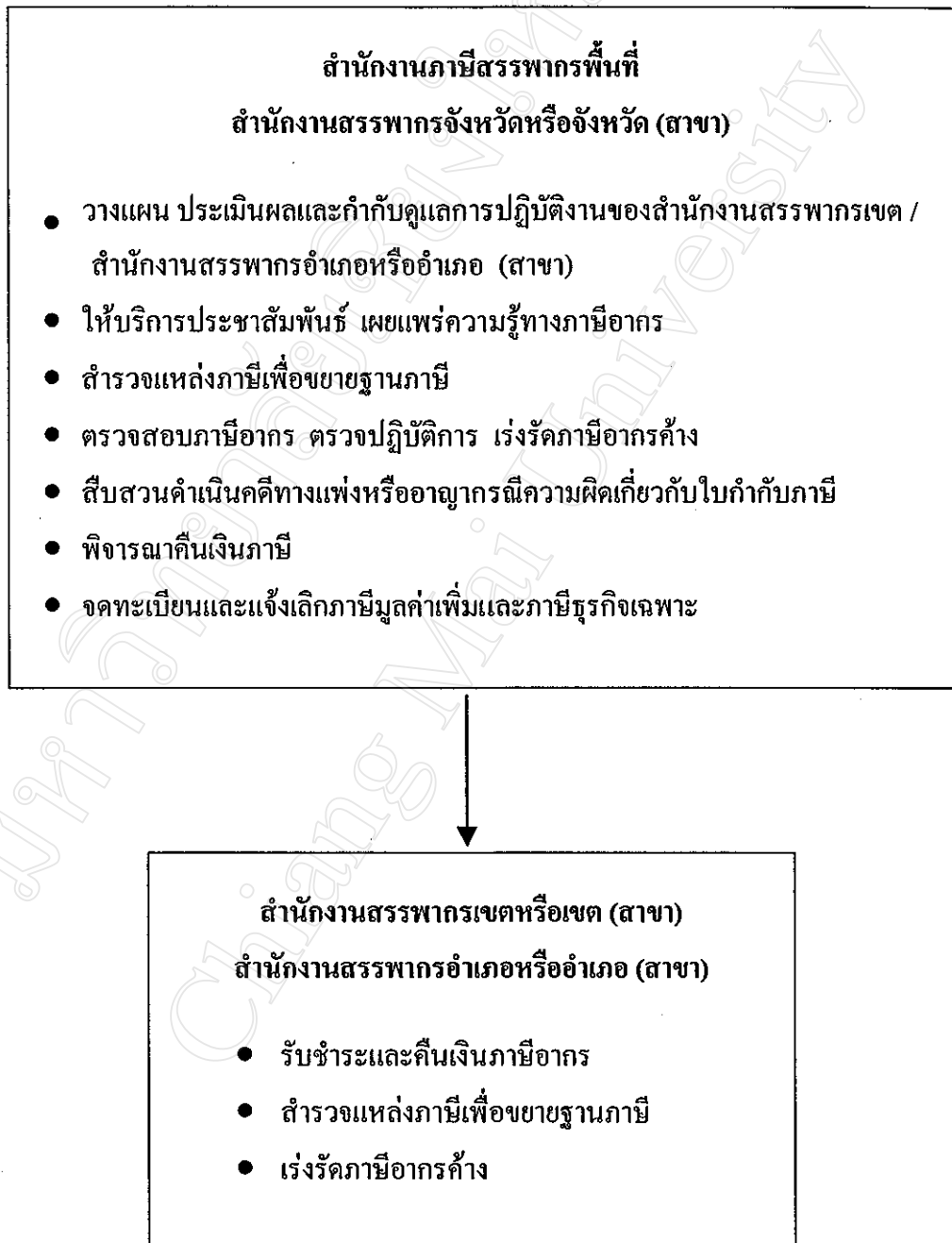

ค. หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยบริหาร

ง. หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยปฏิบัติ

3.5.3 ประเภทภาษีที่จัดเก็บ : มีภาษีที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. **ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา** เป็นภาษีทางตรงที่จัดเก็บจากบุคคลธรรมดาทั่วไป หรือจากหน่วยภาษีที่มีลักษณะพิเศษตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งได้แก่ บุคคลธรรมดา ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีชื่อนิติบุคคล ผู้ที่ถึงแก่ความตายระหว่างปีภาษี และกองมรดกที่ยังไม่ได้แบ่ง โดยมีรายได้เรียกว่า “เงินได้พึงประเมิน” ซึ่งหมายถึงเงินรวมทั้งทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดซึ่งอาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน และเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นในปีที่ผ่านมาซึ่งเรียกว่า “ปีภาษี” โดยปกติแล้วผู้มีรายได้มีหน้าที่ต้องยื่นแบบแสดงรายการเงินได้นั้นภายในเดือนมกราคมถึงมีนาคมของปีถัดไปปีละ 1 ครั้งด้วยแบบ ภ.ง.ด. 90 หรือ ภ.ง.ด.91 แต่มีเงินได้บางกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดให้ต้องเสียภาษีครึ่งปีด้วยแบบ ภ.ง.ด. 94 เพิ่มขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษีที่ต้องชำระ กฎหมายได้กำหนดให้ผู้จ่ายเงินได้หักภาษี ณ ที่จ่าย สำหรับการจ่ายเงินได้บางกรณี และนำส่งกรมสรรพากรเป็นรายเดือนด้วยแบบ ภ.ง.ด. 1 ภ.ง.ด. 2 หรือ ภ.ง.ด. 3 แล้วแต่กรณี เว้นแต่การขายอสังหาริมทรัพย์ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานที่ดินเป็นผู้เรียกเก็บภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายแทนกรมสรรพากร

2. **ภาษีเงินได้นิติบุคคล** เป็นภาษีทางตรงที่จัดเก็บจากนิติบุคคลหรือหน่วยภาษีตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งได้แก่ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย หรือตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศ กิจการร่วมค้าหรือกิจการที่ดำเนินการเป็นทางค้าหรือหากำไร รวมทั้งมูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบการมีรายได้บางกรณี การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลจะจัดเก็บจากฐานภาษี 4 ประเภท ได้แก่ ฐานกำไรสุทธิ ยอดรายได้ก่อนหักรายจ่ายเงินได้ที่จ่ายจากหรือในประเทศไทย และการจำหน่ายเงินกำไรออกไปจากประเทศไทย ฐานภาษีที่สำคัญคือฐานกำไรสุทธิ โดยปกติแล้วนิติบุคคลที่มีหน้าที่เสียภาษีจะต้องยื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษีตามรอบระยะเวลาบัญชีด้วยแบบ ภ.ง.ด. 50 หรือ ภ.ง.ด. 55 แล้วแต่กรณี ภายใน 150 วันนับแต่วันสุดท้ายของวันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี และสำหรับนิติบุคคลที่เสียภาษีจากกำไรสุทธิจะต้องยื่นแบบเสียภาษีครึ่งปีด้วยแบบ ภ.ง.ด. 51 ภายใน 2 เดือน นับแต่วันสิ้นรอบ 6 เดือนแรกของรอบระยะเวลาบัญชีด้วย นอกจากนี้ เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษีที่ต้องชำระเช่นเดียวกับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กฎหมายได้กำหนดให้ผู้จ่ายเงินได้หักภาษี ณ ที่จ่าย สำหรับการจ่ายเงินได้บางกรณี และนำส่งกรมสรรพากรเป็นรายเดือนด้วยแบบ ภ.ง.ด. 53 หรือ ภ.ง.ด. 54 แล้วแต่กรณี เว้นแต่การขายอสังหาริมทรัพย์ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานที่ดินเป็นผู้เรียกเก็บภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายแทนกรมสรรพากรเช่นเดียวกัน

3. **ภาษีมูลค่าเพิ่ม** เป็นภาษีทางอ้อมที่จัดเก็บจากฐานการบริโภคสินค้าหรือบริการทั่วไป ผู้มีหน้าที่เสียภาษีจะเป็นผู้ประกอบการขายสินค้าหรือให้บริการในทางธุรกิจหรือวิชา

ชีพเป็นปกติธุระ และผู้นำเข้าสินค้า ไม่ว่าจะประกอบกิจการในรูปบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล โดยจะต้องยื่นคำขอจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามหลักเกณฑ์เสียก่อน แต่สำหรับผู้ประกอบการที่มีรายรับจากการขายสินค้าหรือให้บริการเกินกว่า 1.2 ล้านบาทต่อปี ถือว่าเป็นผู้ที่มีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามกฎหมายทันที เมื่อเป็นผู้ประกอบการจดทะเบียนแล้วจะมีสิทธิผลกษาระภาษี โดยการเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้ซื้อสินค้าหรือบริการตามอัตราที่กฎหมายกำหนด และต้องออก “ใบกำกับภาษี” ให้ผู้ซื้อเพื่อเป็นหลักฐาน ซึ่งเรียกว่า “ภาษีขาย” ผู้ประกอบการจดทะเบียนมีหน้าที่ต้องยื่นแบบนำส่งภาษีเป็นรายเดือนตามแบบ ภ.พ. 30 ภายในวันที่ 15 ของเดือนถัดไป โดยคำนวณภาษีที่ต้องเสียจากภาษีขายหักด้วยภาษีซื้อ เว้นแต่ผู้นำเข้ามีหน้าที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มทันทีพร้อมกับการเสียอากรขาเข้า อย่างไรก็ตาม ภาษีมูลค่าเพิ่มที่เรียกเก็บนี้จะมีภาษีมูลค่าเพิ่มที่เป็นภาษีฝากเก็บของท้องถิ่นรวมอยู่ด้วยในอัตรา 1 ใน 10 ของภาษีมูลค่าเพิ่มทั้งหมด

4. **ภาษีธุรกิจเฉพาะ** เป็นภาษีทางอ้อมอีกประเภทหนึ่ง เริ่มจัดเก็บพร้อมภาษีมูลค่าเพิ่มคือตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2535 เน้นจัดเก็บจากธุรกิจที่ไม่สามารถใช้ภาษีมูลค่าเพิ่มได้ เนื่องจากมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในวงกว้าง เช่น สถาบันการเงินที่มีรายรับประเภทดอกเบี้ย การค้าอสังหาริมทรัพย์ และการค้าหลักทรัพย์ เป็นต้น จึงเป็นภาษีที่จัดเก็บจากฐานรายรับตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วแต่ประเภทของกิจการ และมีการยื่นแบบเสียภาษีเป็นรายเดือนด้วยแบบ ภ.ศ. 40 ภายในวันที่ 15 ของเดือนถัดไป ภาษีธุรกิจเฉพาะที่ต้องชำระแก่กรมสรรพากรนอกจากจะชำระตามอัตราที่กำหนดแต่ละประเภทกิจการแล้ว ยังต้องชำระภาษีฝากเก็บของท้องถิ่นอีกร้อยละ 10 ของยอดภาษีธุรกิจเฉพาะของกรมสรรพากรด้วย

5. **อากรแสตมป์** เป็นภาษีทางอ้อมที่จัดเก็บจากการกระทำตราสารประเภทต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในบัญชีอัตราอากรแสตมป์ตามประมวลรัษฎากรรวม 28 ประเภทตราสาร ทั้งนี้ ผู้มีหน้าที่เสียอากร อัตราอากร และวิธีการเสียอากรจะแตกต่างกันแล้วแต่ประเภทตราสาร

6. **ภาษีเงินได้ปิโตรเลียม** เป็นภาษีเงินได้ประเภทหนึ่งที่ใช้บังคับเก็บจากกิจการที่ได้รับสัมปทานผลิตน้ำมันปิโตรเลียมในประเทศ ซึ่งมีลักษณะเกี่ยวข้องกับภาษีอากรหลายประเภท การผลิตมีขั้นตอนและการลงทุนที่แตกต่างไปจากกิจการอื่น ๆ จึงมีบทบัญญัติจัดเก็บเป็นพิเศษแตกต่างไปจากภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่ในหลักการแล้วมีการเสียภาษีเป็นรายรอบระยะเวลาบัญชีเช่นเดียวกัน

โดยมีผลการจัดเก็บภาษีแต่ละประเภทตั้งแต่ปีงบประมาณ 2535 – 2544 ดังที่ได้แสดงในตารางที่ 3.1 และรูปที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ผลการจัดเก็บภาษีสรรพากรที่พระราชทานแก่ปีงบประมาณ 2535 - 2544

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทภาษี	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544
ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	52,945	56,835	67,386	85,754	108,785	115,005	122,946	106,070	91,790	101,149
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	87,273	104,038	133,162	157,148	171,852	162,709	99,478	108,820	145,554	149,667
ภาษีมูลค่าเพิ่ม	66,614	112,583	134,791	163,122	184,155	195,730	232,388	201,976	192,510	215,318
ภาษีธุรกิจเฉพาะ	9,629	16,764	21,228	28,312	33,405	34,286	35,241	21,311	17,015	12,852
ภาษีการค้า	37,783	2,739	1,441	1,082	572	266	342	185	126	84
อากรแสตมป์	3,781	3,876	4,752	5,284	5,286	4,738	2,991	2,824	3,351	3,410
ภาษีเงินได้ปิโตรเลียม	2,884	3,448	3,603	3,196	3,430	5,635	5,316	10,872	10,739	17,154
รายได้อื่น ๆ	133	184	224	249	244	344	263	258	236	248
รวมทุกประเภทภาษี	261,042	300,468	366,586	444,146	507,729	518,714	498,964	452,317	461,322	499,882

ที่มา : ข้อมูลจากเครื่องข่าย Intranet ของกรมสรรพากร

